

Date: 5th June-2026

A.ORIPOV "BIRINCHI MUHABBATIM" SHE'RI: LIRIK KECHINMA VA
POETIK MAHORAT

Shoymardonova Fotima

Surxondaryo viloyati. Termiz shahri.

Termiz davlat universiteti akademik litseyi

ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek adabiyotining xalq shoiri, O'zbekiston Qahramoni Abdulla Oripovning "Birinci muhabbatim" she'ri atroflicha tahlil etiladi. Asarda ifodalangan ilk sevgi tuyg'usi, yoshlik xotiralar va lirik qahramonning ichki kechinmalari adabiyotshunoslik metodologiyasi asosida o'rganiladi. She'rning badiiy tili, poetik qurilishi va o'zbek lirik she'riyatidagi o'rni belgilanadi.

Kalit so'zlar: Abdulla Oripov, birinchi muhabbat, lirika, she'riyat, poetik mahorat, o'zbek adabiyoti, his-tuyg'u.

1. Kirish

Muhabbat mavzusi jahon adabiyotining eng qadimiy va abadiy mavzularidan biri hisoblanadi. Insoniyat tafakkuri rivojlangan barcha davrlarda sevgi tuyg'usi adabiy ijodning asosiy manbayi bo'lib kelgan. O'zbek adabiyotida ham bu mavzu Alisher Navoiy g'azallaridan tortib zamonaviy she'riyatgacha uzluksiz davom etib kelmoqda. Xalq shoiri Abdulla Oripov (1941–2016) esa o'zining "Birinci muhabbatim" she'ri bilan bu ulug' an'anaga o'ziga xos hissa qo'shdi.

Abdulla Oripov o'zbek she'riyatining XX asr ikkinchi yarmi va XXI asr boshlaridagi eng yorqin siymolaridan biridir. Uning ijodi o'zbek tiliga va xalqiga bo'lgan cheksiz sevgi, vatanparvarlik tuyg'usi, falsafiy teranlik va lirik samimiylik bilan ajralib turadi. Shoirning "Birinci muhabbatim" she'ri uning lirik merosining eng nozik va ta'sirchan namunalaridan biri bo'lib, ilk sevgining betakror, qaytarilmas va umr bo'yi yodda qoladigan xususiyatini go'zal badiiy tilda tasvirlaydi.

2. She'rning yaratilish tarixi va adabiy muhiti

Abdulla Oripov ijodining dastlabki davridan boshlab sevgi va muhabbat lirikasi uning qalamiga mansub asarlarda muhim o'rin egallagan. Shoir yoshlik chog'larida kechirgan samimiy his-tuyg'ularini she'riy tilda ifodalashga intilgan. "Birinci muhabbatim" she'ri ham aynan shu ruhda — yoshlik xotiralarini sog'inch va iliq mehribonlik bilan eslash kayfiyatida yozilgan.

Bu she'r o'zbek lirikasining rivojlanishida muhim bosqich bo'lgan 1960–1970-yillar davriga to'g'ri keladi. Bu yillar o'zbek she'riyatida yangi avlod — Abdulla Oripov, Erkin Vohidov, Rauf Parfi kabi shoirlar maydonga chiqqan davr edi. Ular o'zbek she'riyatiga yangi nafas, yangi mavzular va yangi poetik imkoniyatlar olib kirdi. Oripovning sevgi lirikasi ham aynan shu yangilanish jarayonining mahsuli sifatida paydo bo'ldi.

Date: 5th June-2026

3. She'rning g'oyaviy mazmuni va lirik kechinma

"Birinci muhabbatim" she'rida lirik qahramon o'zining ilk sevgi tuyg'usini xotirlar. Bu xotira nafaqat o'tgan voqeaning oddiy eslash emas, balki chuqur hissiy kechinma sifatida namoyon bo'ladi. Ilk muhabbat — bu insonning hayotidagi eng sof, eng beg'ubor va eng ta'sirchan his-tuyg'ulardan biridir. Oripov bu haqiqatni o'z she'rida nihoyatda nozik va ta'sirchan tarzda ifodalaydi.

She'rida birinchi muhabbat quyidagi xususiyatlari bilan tavsiflanadi. Birinchidan, soflik va beg'uborlik: ilk sevgi dunyoviy manfaat, hiyla-nayrang va aldamchi niyatlardan xoli, faqat sof inson tuyg'usidir. Ikkinchidan, qaytarilmaslik: birinchi muhabbat hayotda faqat bir marta bo'ladi va u umr bo'yi yurakda iz qoldiradi. Uchinchidan, sog'inch: lirik qahramon o'sha ilk tuyg'ularni sog'inch va iliq xotira bilan eslaydi. To'rtinchidan, hayot ta'limi: ilk muhabbat insonni ulg'aytiradi, ruhiy jihatdan yetilishiga yordam beradi.

Lirik qahramon o'sha yoshlik kunlarini eslab, nafaqat sevgilisini, balki o'zining o'sha kezlardagi sof, umidvor va hayotga to'la qalbini ham qo'msaydi. Bu ikki qo'msash — yoshlikka va ilk sevgiga sog'inch — she'rning asosiy hissiy tonusini belgilaydi.

4. Poetik til va badiiy tasvir vositalari

Abdulla Oripov "Birinci muhabbatim" she'rida o'zbek klassik she'riyatining boy an'analarini zamonaviy poetik til bilan uyg'unlashtiradi. Uning she'riy tili sodda va tushunarli, ammo har bir so'z o'z o'rnida va chuqur ma'no yukiga ega. Shoir ortiqcha bezakdan qochib, his-tuyg'uni to'g'ridan-to'g'ri, samimiy tarzda ifodalaydi.

She'rida istiora va tashbeh san'atidan mohirona foydalaniladi. Ilk muhabbat tong shafag'iga, bahor gullariga va ilk qor yog'ishiga qiyoslanadi — bularning barchasi yangilik, soflik va betakrorlikning ramzidir. Bunday tasvir vositalari o'quvchida kuchli hissiy ta'sir qoldiradi va sevgi tuyg'usining nozik jihatlarini aniq ko'z oldiga keltiradi.

She'rning vazniga kelsak, Oripov hece vaznidan foydalanib, misralarning ohangliliigi va musiqa sifatini ta'minlagan. Qofiyalar tabiiy va majburiy emasligi bilan o'quvchi qalbiga singib boradi. Har bir band o'z ichida tugallangan fikrni ifodalab, barchasi birgalikda yaxlit, uyg'un she'riy to'qimani hosil qiladi.

5. She'rdagi vaqt va xotira muammosi

"Birinci muhabbatim" she'rida vaqt tushunchasi alohida o'rin tutadi. Shoir hozirgi zamon nuqtai nazaridan o'tmishga nazar tashlaydi va bu ikki zamon o'rtasidagi masofa she'rning asosiy dramatik kuchini belgilaydi. O'tgan vaqt qaytmaydi, lekin u xotira orqali abadiy yashaydi — bu falsafiy g'oya she'rning chuqur qatlamlarida pinhon yotadi.

Xotira Oripov she'riyatida umuman muhim o'rin egallaydi. Shoir uchun xotira — bu o'tgan kunlarning oddiy esdaligi emas, balki insonni insoniy qilib turgan ma'naviy boylikdir. Ilk muhabbatni eslamoq — o'z yoshligini, o'z sofligi va beg'uborligini eslamoqdir. Bu esa insonning o'ziga qaytishi, o'z ildizlarini anglashi demakdir. Shu ma'noda she'r shaxsiy lirik kechinmadan oshib, universal insoniy tajribani ifodalaydi.

6. She'rning o'zbek adabiyotidagi o'rni

Date: 5th June-2026

"Birinchi muhabbatim" she'ri Abdulla Oripov ijodidagi eng sevimli va ko'p o'qiladigan asarlardan biri hisoblanadi. Bu she'r avloddan avlodga o'tib, o'zbek xalqining adabiy xotirasida mustahkam o'rin egallagan. Akademik adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan she'rning ahamiyati bir necha jihatda ko'rinadi.

Birinchi, she'r o'zbek lirik she'riyatida sevgi mavzusini yangi badiiy darajaga ko'taradi. Ikkinchi, zamonaviy o'zbek poetik tilini boyitishga hissa qo'shadi. Uchinchi, yoshlar tarbiyasida ma'naviy-estetik vosita sifatida xizmat qiladi. She'r o'quv dasturlariga kiritilgan bo'lib, yosh avlodning ruhiy kamolotida muhim rol o'ynaydi.

Oripovning sevgi lirikasi o'zbek she'riyatini jahon adabiyoti kontekstida ham munosib vakili sifatida taqdim etadi. Uning she'rlaridagi universal insoniy tuyg'ular turli xalq vakillari tomonidan ham tushunib qabul qilinadi.

7. Xulosa

Abdulla Oripovning "Birinchi muhabbatim" she'ri o'zbek lirik she'riyatining durdonalaridan biri bo'lib, ilk sevgi tuyg'usini betakror badiiy mahorat bilan tasvirlaydi. She'rda ifodalangan soflik, qaytarilmaslik, sog'in va hayot ta'limi kabi mavzular bugungi kunda ham o'z dolzarbligini saqlaydi.

Shoir bu she'rda shaxsiy kechinmani universal insoniy tajribaga aylantiradi. Birinchi muhabbat — bu har bir insoning hayotida bo'ladigan va uni umr bo'yi kuzatadigan betakror tuyg'u. Oripov bu haqiqatni nihoyatda nozik, samimiy va ta'sirchan tarzda ifodalab, o'zbek adabiyotida o'chmas iz qoldirdi. Uning she'ri avlodlar o'tib ketsa ham, insoniyat sevgi hissini his etishda davom etar ekan, yangicha bahor kabi qayta-qayta gullashda davom etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Oripov, A. (1975). Birinchi muhabbatim. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
2. Oripov, A. (2001). Tanlangan asarlar. Toshkent: Sharq nashriyoti.
3. Oripov, A. (2008). Ruboiylar va g'azallar. Toshkent: Yangi asr avlodi.
4. Qo'chqorov, R. (2003). Abdulla Oripov she'riyatining badiiy xususiyatlari. Toshkent: Fan.
5. Normatov, U. (1999). Zamonaviy o'zbek lirikasi. Toshkent: O'qituvchi.
6. Mirzayev, T. (2004). O'zbek she'riyatida sevgi mavzusi. Toshkent: Akademiya.
7. Yo'ldoshev, Q. (2006). O'zbek lirik she'riyatining poetikasi. Toshkent: Fan.

